

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra systematické a pastorální teologie

ThLic. Hana Benešová

**Zrod a růst touhy po Bohu v srdci
člověka v křesťanské tradici**

Disertační práce

Vedoucí práce: doc. David Vopřada, Dr.

Praha 2024

1. Úvod

V úvodu disertační práce „Zrod a růst touhy po Bohu v srdci člověka v křesťanské tradici“ je představena klíčová otázka, na kterou se práce snaží odpovědět: jak může člověk zahlédnout za stvořenými věcmi jejich Stvořitele? Navzdory změnám od dob Augustina z Hippony zůstává tato otázka aktuální, protože odpověď na ni může přinést důvěrný vztah s Bohem, sebepoznání a pochopení skutečných tužeb člověka.

V českém i zahraničním prostředí se problematika touhy po Bohu zkoumá zejména z teologického, antropologického a fenomenologického hlediska. Tato práce chce přispět k dialogu analýzou a interpretací fenoménu touhy v křesťanském kontextu a prozkoumat její vliv na lidský život a vztah k Bohu.

Současný stav řešené problematiky ukazuje, že v českém prostředí je téma touhy po Bohu zkoumáno zejména ve spojení s teologickou antropologií filozofií, se spirituální teologií a duchovním doprovázením. Významně do diskuse o tomto tématu přispěla kniha *Touha a žádostivost v dějinách evropské filosofie*¹

a monografie *Kdo je člověk?: teologická antropologie ekumenicky*.² V zahraničním kontextu se problematika touhy po Bohu často zkoumá prostřednictvím interdisciplinárních přístupů, které spojují teologii, filozofii a psychologii. Práce Renalda Barbarase *Touha a Odstup*³ zkoumá fenomenologii touhy a její neustálé obnovování, což přispívá k pochopení, jak touha po Bohu může být aktivně udržována a rozvíjena skrze duchovní zkušenosti a modlitbu. Dále se věnuje tomuto tématu Fiona Ellis.⁴

Tyto práce ukazují, že současný výzkum touhy po Bohu je bohatý a mnohohrstevnatý, přičemž české i zahraniční studie přinášejí cenné příspěvky k porozumění tomuto klíčovému aspektu lidské spirituality.

¹ VRABEC, Martin. *Touha a žádostivost v dějinách evropské filosofie*. Praha: Togga, 2014. ISBN 978-80-7476-059-4.

² NOBLE, Ivana a ŠIRKA, Zdenko. *Kdo je člověk?: teologická antropologie ekumenicky*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021.

³ BARBARAS, Renaud. *Touha a odstup: (úvod do fenomenologie vnímání)*. Praha: OIKOYMENH, 2005.

⁴ ELLIS, Fiona. The Quest for God: Rethinking Desire. Online. *Royal Institute of Philosophy supplement*. 2019, roč. 85, s. 157–173, <https://doi.org/10.1017/S1358246118000735>.

2. Cíle bádání

- Analyzovat a interpretovat fenomén touhy v křesťanském kontextu: Práce se zaměřuje na hluboké pochopení touhy po Bohu, jak je prezentována v křesťanské tradici, a na její dynamiku. Autorka se snaží prozkoumat, jak touha ovlivňuje lidský život a vztah k Bohu, a jak může být touha transformována introspekci, reflexí a interpretací touhy ve vlastním životním příběhu.
- Představit percepční cestu jako nástroj transformace touhy: Práce představuje percepční cestu jako duchovní putování, které pomáhá člověku reflektovat své profánní touhy a objevovat touhu po Bohu. Tato cesta, která je inspirována příběhem svatého Augustina z Hippony, zahrnuje několik etap, které jsou podrobně popsány a analyzovány.
- Zkoumat teologické, antropologické a fenomenologické aspekty touhy: Práce se zabývá komplexní analýzou touhy z pohledu teologie, antropologie a fenomenologie, čímž chce přispět k hlubšímu pochopení tohoto fenoménu a jeho praktických důsledků pro duchovní život člověka.
- Prozkoumat praktické využití percepční cesty v duchovním doprovázení: Jedním z cílů je také nastiňovat, jak může být percepční cesta použita v duchovním doprovázení a jak může podporovat duchovní růst a transformaci touhy u doprovázených osob.
- Navrhnout metodiku pro rozpoznání a interpretaci dynamiky touhy: Práce se snaží vytvořit metodologický rámec pro rozpoznávání a interpretaci dynamiky touhy ve vztahu k Bohu, který by mohl být využit jak v akademickém výzkumu, tak v praktických aplikacích v rámci pastorální péče a duchovního vedení.

3. Metodika bádání

- Metodika této disertační práce je založena na interdisciplinárním přístupu, který spojuje teologii, antropologii a fenomenologii. Tento přístup umožňuje komplexní analýzu fenoménu touhy a její transformace v křesťanském kontextu. Konkrétní metodologické kroky jsou následující:
- Hermeneutická metoda: Práce využívá hermeneutickou metodu k interpretaci biblických textů a teologických konceptů souvisejících s touhou.

- Fenomenologická analýza: Fenomenologický přístup je využíván pro zkoumání vnímání a prožívání touhy v každodenním životě. Tento přístup zahrnuje detailní popis a analýzu osobních zkušeností a emocí spojených s touhou po Bohu s využitím fenomenologického epoché.
- Teologická antropologie: Metodika zahrnuje také teologicko-antropologický přístup, který zkoumá lidskou touhu jako základní součást bytí ve vztahu k Bohu. Tento přístup je inspirován díly Augustina z Hippony a dalších teologů, kteří se zabývají lidskou přirozeností a jejím vztahem ke Stvořiteli.
- Případové studie: Práce obsahuje analýzy konkrétních biblických postav, Ježíše Krista, Augustina z Hippony a jejich životních příběhů, které slouží jako modely pro pochopení dynamiky touhy ve vlastním životním příběhu a jak touha obnovuje a formuje vztah k Bohu a s Bohem. Tyto studie poskytují konkrétní příklady transformace touhy v průběhu duchovního putování.
- Praktické aplikace: Metodika zahrnuje také návrhy na praktické využití teoretických poznatků v oblasti duchovního doprovázení. Percepční cesta je představena jako nástroj, který může pomoci jednotlivcům v jejich duchovním růstu a transformaci touhy, aby poznali identitu Božího dítěte a Boha jako Otce.

4. Obsah a struktura disertační práce

Obsah

ÚVOD.....	11
1 ZDROJ TOUHY A JEJÍ POHYB.....	13
1.1 PERCEPČNÍ CESTA: METODA	15
1.2 PERCEPČNÍ CESTA A POHYB TOUHY	17
1.3 KONCEPTY <i>UTI/FRUI</i> A <i>ORDO AMORIS</i> JAKO NÁSTROJE PRO TRANSFORMACI TOUHY	19
1.3.1 <i>Uti/frui</i>	19
1.3.2 <i>Ordo amoris</i>	20
TRANSFORMACE TOUHY: SKRZE SVĚTSKÉ TOUHY K OBJEVENÍ TOUHY PO BOHU	21
NĚKTERÉ DALŠÍ ASPEKTY PERCEPČNÍ CESTY	23
<i>hledání</i>	23
<i>tangere</i>	25
<i>utišení napětí touhy</i>	26
ZÁVĚR KAPITOLY.....	27
2 TOUHA V BIBLI	29
2.1 OPISY TOUHY.....	30
2.2 TOUHA VE STARÉM ZÁKONĚ	31
2.3 TOUHA V NOVÉM ZÁKONĚ	35
2.4 PŘÍBĚHY NĚKTERÝCH BIBLICKÝCH POSTAV OPTIKOU TOUHY	39
2.4.1 <i>Anna</i>	39
2.4.2 <i>David</i>	40
2.4.3 <i>Šalomoun</i>	42
2.4.4 <i>Eva</i>	45
2.4.5 <i>Petr</i>	46
2.4.6 <i>Marie Magdalská</i>	48
ZÁVĚR KAPITOLY.....	49
3 TOUHA V ŽIVOTNÍM PŘÍBĚHU	51
3.1 TOUHA V ŽIVOTNÍM PŘÍBĚHU JEŽÍŠE KRISTA	52
3.2 TOUHA V ŽIVOTNÍM PŘÍBĚHU ČLOVĚKA	56
3.3 PERCEPČNÍ CESTA V ŽIVOTNÍM PŘÍBĚHU AUGUSTINA Z HIPPONY	58
3.3.1 <i>Augustinovo pojmenování tužeb a jeho uvědomění si, že jeho smysly jsou zkreslené</i> ...	59
3.3.2 <i>Zahlédnutí, reflexe a interpretace příhodného okamžiku, kairos</i>	61
3.3.3 <i>Touha po Bohu / po beata vita</i>	76
3.3.4 <i>Rozhodnutí pro neustálý pohyb skrze cupiditas k desiderium</i>	78
ZÁVĚR KAPITOLY.....	84
4 OBJEVENÍ TOUHY PO BOHU JAKO PLOD DUCHOVNÍHO MATEŘSTVÍ.....	87
4.1 DEFINICE DUCHOVNÍHO MATEŘSTVÍ.....	88
4.2 OTEVŘENÍ SE MATEŘSKÉ LÁSCE	90
4.3 PODPORA TOUHY PO BOHU A PÉČE O DUCHA	91
4.4 ZÁVĚR KAPITOLY.....	94
5 ZÁVĚR.....	97
6 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	105
7 SEZNAM LITERATURY	107

5. Teoretický a praktický přínos disertační práce

Teoretický přínos této disertační práce spočívá v několika klíčových oblastech:

- Rozvoj teologického myšlení o touze: Práce přináší nové poznatky do teologického diskurzu o touze po Bohu, rozvíjí koncepty Augustina z Hippony a dalších teologů, a přispívá k hlubšímu porozumění tomuto fenoménu v křesťanské tradici.
- Interdisciplinární přístup: Spojením teologie, antropologie a fenomenologie nabízí komplexní pohled na touhu, který může být inspirací pro další výzkum v těchto disciplínách.
- Metodologické inovace: Představení percepční cesty jako nástroje pro transformaci touhy je novým metodologickým přístupem, který může být využit jak v akademickém výzkumu, tak v praktických aplikacích v oblasti duchovního doprovázení.

Praktický přínos práce:

- Nástroj pro duchovní doprovázení: Percepční cesta nabízí konkrétní nástroj pro duchovní doprovázející, kteří chtějí podpořit osoby ve svém duchovním růstu a transformaci jejich touhy po Bohu.
- Podpora osobního duchovního růstu: Praktické aplikace percepční cesty mohou pomoci jednotlivcům v jejich osobním duchovním životě, přispět k sebepoznání a transformaci touhy a obnovení jejich vztahu s Bohem.
- Výzkumná část pomocí vedených rozhovorů: Bylo by vhodné připravit výzkumnou část pomocí vedených rozhovorů, které by zjišťovaly, jak percepční cesta, včetně jejích hlavních prvků, pomáhá k obnovení vztahu s Bohem prostřednictvím objevení touhy po Bohu. Tyto rozhovory mohou poskytnout cenná kvalitativní data, která nabídnou hlubší vhled do transformačních procesů jednotlivců.

6. Výčet nejdůležitějších použitých pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů

- AUGUSTIN. *Vyznání*. 2. vydání. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019.
- BARBARAS, Renaud a FULKA, Josef. *Touha a odstup: (úvod do fenomenologie vnímání)*. Praha: OIKOYMENH, 2005.
- BOONE, Mark J. a FOLEY, Michael P. *The conversion and therapy of desire: Augustine's theology of desire in the Cassiciacum dialogues*. Eugene, Oregon: Pickwick Publications, 2016.
- BOTTERWECK, G. Johannes, RINGGREN Helmer, and FABRY Heinz-Josef, eds. *Theological Dictionary of the Old Testament*, Vol. 4. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1974.
- BROWN, Peter. *Augustine of Hippo: a biography*. Rev. ed. London: Faber and Faber, 2000.
- CORTEZ, Marc. *Theological Anthropology: A Guide for the Perplexed*. London: T & T Clark, 2010.
- DE FIORES, Stefano; GOFFI, Tullo; BRICHTOVÁ, Terezie; SÝKORA, Jiří a LACHMAN, Jan. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.
- DIXON, Sandra; DOODY, John; KIM PAFFENROTH, Villanova University; BREYFOGLE, Todd; HAWKINS, Anne Hunsaker et al. Tears of Grief and Joy. In: *Tears of Grief and Joy*. United States: Lexington Books/Fortress Academic, 2012, s. 153–163
- ELLIS, Fiona. The Quest for God: Rethinking Desire. Online. *Royal Institute of Philosophy supplement*. 2019, roč. 85, s. 157–173, <https://doi.org/10.1017/S1358246118000735>.
- FITZGERALD, Allan D (ed.). *Augustine Through the Ages: An Encyclopedia*. Cambridge: Wm. B. Eerdmans Publishing, 1999.
- FROMM, Erich; VINAŘ, Jan a REZEK, Petr. *Umění milovat*. Praha: Portál, 2015.
- HARRISON, Carol. *Rethinking Augustine's Early Theology: An Argument for Continuity*. Oxford University Press UK, 2008
- HENDEL, Ronald S. *Reading Genesis: ten methods*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- KARFÍKOVÁ, Lenka. *Jazyk touhy v Augustinových prvních dílech*. In Kol. aut. *Touha a žádostivost v dějinách evropské filosofie*. Praha, Togga, 2014, s. 83–116.

MÁDR, Oto. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Vydání druhé, v KN první. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

MERLEAU-PONTY, Maurice. *Svět vnímání*. Praha: OIKOYMENH, 2008.

MOLINA, Noelia. *Motherhood, spirituality and culture*. Abingdon, Oxon: Routledge, 2019.

MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*. Praha: Centrum biblických studií, 2011.

NOBLE, Ivana a ŠIRKA, Zdenko. *Kdo je člověk?: teologická antropologie ekumenicky*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021.

OEMING, Manfred a ČAPEK, Filip. *Úvod do biblické hermeneutiky: cesty k pochopení textu*. Praha: Vyšehrad, 2016.

POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka*. Praha: Centrum biblických studií, 2016.

ROSKOVEC, Jan. *Evangelium podle Jana*. Praha: CBS, 2020.

RYŠKOVÁ, Mireia; MIKULICOVÁ, Mlada; ZLATOHLÁVEK, Martin; ROYT, Jan; VOPŘADA, David et al. *Hledání Boží tváře*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020.

SCHRIJVERS, Joeri. JEAN-YVES LACOSTE: A Phenomenology of Liturgy. Online. *Heythrop journal*. 2005, roč. 46, č. 3, s. 314–333. ISSN 0018-1196, <https://doi.org/10.1111/j.1468-2265.2005.00263.x>. [cit. 2024-02-17].

SCHUMACHER, Michele M., Seberealizace nebo oběť? Mateřská touha, přirozené sklony a význam lásky. *Mezinárodní katolická revue Communio*. 2022, roč. 104, č. 3, s. 23–45.

SKRALOVNIK, Samo. God's desire in the psalms: A semantic study of the h?md and 'WH word fields in PS 68:17 and PS 132:13-14. Online. *Bogoslovska Smotra*. 2016, roč. 86, č. 1, s. 181–193. ISSN 0352-3101. [cit. 2024-05-04].

SOSKICE, Janet Martin. Monica's Tears: Augustine on Words and Speech. Online. *New Blackfriars*. 2002, roč. 83, č. 980, s. 448–458. ISSN 0028-4289, <https://doi.org/10.1111/j.1741-2005.2002.tb01829.x>. [cit. 2024-05-03].

SULLIVAN, Dale L. Kairos and the rhetoric of belief. Online. *The Quarterly journal of speech*. 1992, roč. 78, č. 3, s. 317–332. ISSN 0033-5630, <https://doi.org/10.1080/00335639209383999>. [cit. 2024-02-17].

ŠMEJDOVÁ, Barbora. Argument, nebo svědectví? Radost, potěšení a touha jako téma fundamentální teologie u C. S. Lewise. Online. *Acta Universitatis Carolinae. Theologica*. 2016, roč. VI, č. 2, s. 187–200. ISSN 1804-5588. [cit. 2024-05-03].

TAORMINA, Robert J. a GAO, Jennifer H. Maslow and the Motivation Hierarchy: Measuring Satisfaction of the Needs. Online. *The American journal of psychology*. 2013, roč. 126, č. 2, s. 155–177. ISSN 0002-9556. Dostupné z: <https://doi.org/10.5406/amerjpsyc.126.2.0155>. [cit. 2024-05-03].

TICHÝ, Ladislav. *Slovník novozákonní řečtiny*. Olomouc: Jiří Burget, 2001.

TOKARCZUK, Olga; VIDLÁK, Petr a PEČ, Pavel. *Běguni*. 2. vydání. Brno: Host, 2018.

VITZ, Paul C. a Christina P. LYNCH, 2007. Thérèse of Lisieux From the Perspective of Attachment.

Theory and Separation Anxiety. *The International Journal for the Psychology of Religion*. 17(1),

VOPŘADA, David. *Kněžství v prvních staletích církve*. Praha: Krystal OP, 2018.

VOPŘADA, David. *Svatý Augustin: Vánoční promluvy*. Praha: Krystal OP, 2015.

WOLPE, David. *The Divided Heart*. New Haven: CT: Yale University Press, 2014.

7. Závěrečné shrnutí přeložené do některého ze světových jazyků

Title: The Origin and Growth of the Desire for God in the Heart of a Person in the Christian Tradition

This dissertation titled "The Origin and Growth of the Desire for God in the Heart of a Person in the Christian Tradition" addresses the central question of how a person can perceive the Creator behind created things. Despite the changes since the time of Augustine of Hippo, this question remains crucial because the answer provides an opportunity for an intimate relationship with God, self-knowledge, and understanding of one's true desires.

The research explores the phenomenon of desire in the Christian context, examining its dynamics and the possibilities of discovering the desire for God. This is done through a multidisciplinary approach combining theology, anthropology, and phenomenology. The work is inspired by Augustine of Hippo and his "Confessions," and it introduces the perceptual journey as an effective tool for transforming desire.

Key findings of the research include the importance of desire in the human life story and its potential for a deep relationship with God. The thesis presents a theoretical framework for understanding desire, emphasizing the need for reflection and transformation of profane desires to uncover the primary desire for God.

Practically, the perceptual journey is presented as a tool for spiritual accompaniment, helping individuals in their spiritual growth and transformation. This approach can be applied in pastoral care and spiritual direction, offering practical insights and methods for guiding others in their spiritual journey.

In conclusion, the dissertation contributes to theological discourse on desire, provides a comprehensive methodological approach, and offers practical applications for spiritual growth and accompaniment. The interdisciplinary nature of the research and its innovative methods serve as a foundation for further exploration and application in both academic and pastoral contexts.

Practically, the perceptual journey is presented as a tool for spiritual accompaniment, helping individuals in their spiritual growth and transformation of desire. This approach can be applied in spiritual direction, offering practical insights and methods for guiding the other in their spiritual journey.

In conclusion, the dissertation contributes to theological discourse on desire, provides a comprehensive methodological approach, and offers practical applications for spiritual growth and accompaniment. The interdisciplinary nature of the research and its innovative methods serve as a foundation for further exploration and application in both academic and pastoral contexts.

8. Anotace v českém jazyce (klíčová slova)

Disertační práce se zabývá zkoumáním fenoménu touhy po Bohu v kontextu křesťanské tradice. Hlavním cílem je analyzovat dynamiku této touhy, její vliv na lidský život a vztah člověka k Bohu. Práce je rozdělena do několika kapitol, které postupně představují teologické, antropologické a fenomenologické přístupy k této problematice.

V první kapitole se autorka zabývá genezí touhy a jejím pohybem, zkoumá, za jakých okolností se v lidském srdci může probudit touha po Bohu. Dále je představena percepční cesta jako metoda, která pomáhá tuto touhu uspořádat a transformovat. Tento přístup je

podložen analýzou Augustinových konceptů *uti/frui* a *ordo amoris*, které slouží jako nástroje pro transformaci touhy.

Následující kapitoly se věnují konkrétním biblickým postavám a jejich příběhům, které jsou zkoumány optikou touhy po Bohu. Práce se zaměřuje na Ježíše Krista a Augustina z Hippóny, jejichž životní příběhy poskytují paradigmatické příklady pro percepční cestu.

Důležitou součástí práce je také praktická aplikace percepční cesty v duchovním doprovázení. Zvláštní pozornost je věnována duchovnímu mateřství, které je představeno jako služba, jež podporuje objevování touhy po Bohu prostřednictvím jednotlivých etap percepční cesty.

Práce klade důraz na osobní zkušenost Boží přítomnosti a její reflexi v každodenním životě. Transformace touhy je chápána jako proces, který vede k obnovenému vztahu s Bohem a k sebepoznání.

Klíčová slova

Ordo amoris, percepční cesta, touha, transformace, *uti/frui*, vztah člověka a Boha, životní příběh.

9. Anotace v anglickém jazyce (klíčová slova)

This dissertation explores the phenomenon of longing for God in the context of the Christian tradition. The main goal is to analyse the dynamics of this desire, its influence on human life and the relationship of man to God. The thesis is divided into several chapters that successively present theological, anthropological and phenomenological approaches to this issue.

In the first chapter, the author discusses the genesis of desire and its movement, examining what circumstances the desire for God can awaken in the human heart. Next, the perceptual journey is introduced as a method that helps to organize and transform this desire. This approach is supported by an analysis of Augustine's concepts of *uti/frui* and *ordo amoris*, which serve as tools for transforming desire.

The following chapters focus on specific biblical figures and their stories that are examined through the lens of desire for God. The work focuses on Jesus Christ and

Augustine of Hippo, whose life stories provide paradigmatic examples for the perceptual journey.

The practical application of the perceptual journey in spiritual accompaniment is also an important part of the work. Particular attention is given to spiritual motherhood, which is presented as a ministry that promotes the discovery of the desire for God through the various stages of the perceptual journey.

The work emphasizes the personal experience of God's presence and its reflection in daily life. The transformation of desire is understood as a process that leads to a renewed relationship with God and self-knowledge.

Keywords

Ordo amoris, perceptual journey, desire, transformation, *uti/frui*, relationship between a person and God, life story.